

OMMAVIY TADBIRLAR REJISSORLIGI

Sultonov Dostonbek

O'zDSMI FMF "Dramatik teatr rejissorligi" 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ommaviy tadbirlar rejissorligi, tadbir ssenariysida rejissorni o'rni haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *Mustaqillik, madaniyat, san 'at, fan, ta'lim, bayram, tadbir, ssenariy, rejissor, nazar, rahbar, direktor.*

Mamlakatimizda mustaqillikning dastlabki kunlaridanoq o'zbek xalqining milliy-ma'naviy qadriyatlariga tayangan holda jamiyatning madaniyatini oshirishga, uni yanada rivojlantirishga davlatimiz rahbari tomonidan alohida e'tibor berilib kelinmoqda. Madaniyat, san 'at, fan va ta'lim sohalarini rivojlantirish, uni yangi davr, yangicha dunyoqarash nuqtai nazaridan taraqqiy toptirish, bu sohalarda ham chuqur islohotlarni amalga oshirish ayniqsa, millatning bebaho ma'naviy mulki, boy xazinasini qolaversa, jamiyat ma'naviyati taraqqiyotining manbai bo'lgan madaniyat va san'at sohasini boshqarish masalalari davlatimiz va jamiyatimiz istiqbolining ulkan vazifalaridan biri hisoblanadi.

Bayramlar kishilar hayotidagi eng quvonchli hissiyotli damlar, hush kayfiyat chog'lar, birdamlik, mehr-oqibat, kelajakka ishonch tuyg'ularini o'zida qamrab olgan buyuk bir ijodiy va tashkiliy jarayondir. Bayramlar o'z -o'zidan bayram shakliga kelmaydi, uni tashkil etish kerak. Kishilarim koniyatini hisobga olib, zamon talablaridan kelib chiqib, milliylik, urf-odat, an'analarga sodiq qolgan holda, mavzu va g'oya uyg'unligida tashkil etilgan bayram va tomoshalar yuqori darajada o'tkazilgan tadbirlardan hisoblanadi. Chunki insonlar bayramlarga madaniy hordiq chiqarish uchun, bo'sh vaqtini to'g'ri tashkil etish uchun, estetik zavqlanish, kayfiyatini ko'tarish va boshqa ijobiy xislatlarni jo qilish uchun keladi. Bu esa uning ertangi kundagi amalga oshiradigan ijobiy ishlariga qiziqishini yanada orttirishga, o'z mehnatidan zavq olishga, mehnat unumdorligiga erishishga, oilasi, Vatanini sevishga, ijtimoiy hayotga munosabatini yaxshilik tomonga o'zgartirishiga olib keladi. Zamonaviy bayramlar rejissurasining asosiy maqsadi ham shunga qaratilgan. Bayramlarni tashkil etish uchun rejissor va uning atrofidagi sahnalashtiruvchi ishchi guruhlarining hamfikrligi, ularning dunyoqarashlarining bir-biriga mos kelishi va bir-birlarini to'ldirib borishlari va eng asosiysi bayramning mohiyatini keng xalq ommasiga yetkazib berish masalasidagi hamjihatligi ayniqsa muhimdir.

Hozirgi kunda O'zbekistonda bayramlar tarixiga zamonaviy, ilmiy nuqtayi nazardan yondashayotgan olimlarimizdan M.Qodirov, U.Qoraboyev, B.Sayfullayev va boshqalarni bilamiz. Bayram yoki tomoshani tashkil etishda bitta rejissorning o'zi muvaffaqiyatga erisha olmaydi. Tashkilotchi-rejissorning asosiy vazifasi shundan iboratki, u o'z atrofiga fikri teran, dunyoqarashi keng, o'z sohasini yaxshi biladigan, olz ishiga mas'uliyat bilan qaraydigan, rejissorning fikri, g'oyasi, oliy maqsadi, nuqtayi nazarini bir qarashda ilg'ab oladigan, tushunadigan ijodkorlar ansamblini yig'ib olislii kerak.

Har qanday bayram va tomoshani tashkil etish uchun avvalo uning dramatik asosi - ssenariy yoziladi. Ssenariy bu tadbirni amalga oshirishdagi ilk qadamdir. «Ssenariy» so'zi, U. Qoraboyevning «Badiiy-ommaviy tadbirlar» kitobida, «Ssenariy italyanacha so'zdan olingan bo'lib, asarning plani, sxemasidirl», deb ta'riflangan. Lug'atlarda esa ssenariy:

1) kinossenariy;

2) teatrda — qo'yiladigan dramatik asarning rejasi, sujet chizig'i; operada — dramatik harakatning tasviri; baletda — sujetning barcha raqs va mimikalarni o'z ichiga olgan mukammal bayoni;

3) pyesada ishtirok etuvchilarning sahnaga chiqish payti va tartibi ko'rsatilgan yo'l-yo'riqdir, deb izoh etilgan. Ommaviy bayram va tomoshalarda ssenariy o'tkaziladigan bayram yoki tomoshalarning to'liq yozma bayonidir, deb ta'riflash maqsadga muvofiqdir. Ssenariy yozilishida quyidagi vazifalar amalga oshiriladi:

- bayram yoki tomosha o'tkaziladigan joy o'rganiladi;
- mahalliy sharoitdan, mavzu, tadbir g'oyasidan kelib chiqqan hojda manbalar izlanadi;
- hujjatli materiallar badiiylashtiriladi;
- sahnaviy usullardan foydalanish yo'llari izlanadi;
- ta'sirchan vositalar tanlanadi.

Ssenariychilik mahorati asosan uchta tamoyilga tayanadi, ya'ni ijodiy kuzatishning shakllanishi (ssenariychi uchun juda ham kerak bo'lgan hayotiy materiallarni topib, ajrata olish), dramatik fikr qilishni rivojlantirish (ssenariy ustida ishlashda zarur bo'lgan dramaning umumiy nazariyasiga rioya qilgan holda sujetlar ketma-ketligi va tadbirning kompozitsion tuzilishini to'g'ri belgilash), ijodiy tasavvur va obrazli hal etish. Zamonaviy bayramlarni tashkil etish ham muhim ijodiy jarayonlardan hisoblanadi. Ssenariyning yaratilishi va uni ma'lurn kompozitsiya shakliga keltirish va sahnalashtirish rejissor va ssenaristning shu tadbir yoki tomoshani tashkil etishdagi qarashlari va mehnatlarining natijasi sifatida qaralmog'i lozim.

Bayram deganda, hayotdagi muhim voqea, sanani ko'tarinki ruhda, xursandchilik bilan nishonlash tushuniladi, ya'ni «bayram» turkcha so'zdan olingan bo'lib to'y, marosim, xursandchilik degan ma'nolarni anglatadi. Tomosha tomoshabin ko'z oldida nam oyish etilgan, yuqori saviyada badiiy jihatdan bezatilgan, effektli ijro uslublaridan mohirona foydalanilgan, tomoshabin ko'rib estetik zavq oladigan va bevosita shu tadbirda ishtirokchiga aylanadigan madaniy tadbir. Tadbir esa ana shu bayram va tomoshalarning u yoki bu darajada tashkil etilishidir. U ma'lum sanaga, ma'lum bir mavzuga va boshqa jihatlariga bag'ishlangan bo'lishi ham mumkin. Lekin bu uchta tushunchani bir-biridan alohida-alohida ajratmaslik ham mumkin, chunki bular ham isha bir-birlarini to'ldirib turadilar. Bayramshunoslardan B.Shodiyev o'z risolalarida mustaqil O'zbekiston bayramlarini «Xalqaro qutlug' kunlar», «Asosiy (tub) umum xalq bayramlari», «Soha, kasb va boshqa qutlug' kunlar» kabi turlarga ajratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. I.Karimov: "O'zbekiston iqtisodiy islohatlarni chuqurlashtirish yo'lida". T. O'zbekiston, 1995. 139.b
2. A. Haydarov: "Madaniyat va san'at sohasini boshqarish asoslari". T. O'zbekiston, 2016. 19.b.
3. O'zbekiston san'ati (1991, 2001 yillar). O'zbekiston badiiy akademiyasi san'atshunoslik ilmiy tadqiqot instituti. T, Sharq. 2001, 195.b.
4. Немиро О. Праздничный город. Л. 1987, стр.9.
5. V. Rustamov. "Zamonaviy bayramlar rejissurasi muammolari". Toshkent. 2013. 4,5, 8.b.